

AUTORIAUS POZICIJOS RAIŠKA ASMENINIAIS ĮVARDŽIAIS RAŠYTIMAME AKADEMINIAME DISKURSE¹

JOLANTA ŠINKŪNIENĖ

Vilniaus universitetas

jolanta2palmeris@gmail.com

Pagrindiniai žodžiai: *autoriaus pozicija, akademinis diskursas, asmeniniai įvardžiai.*

Įvadas

Ilgą laiką apibūdinant mokslinį stilių buvo pabrėžiamas tikslumas, objektyvumas ir abstraktumas. Kuriant mokslinį tekstą dažnai teikiama pirmenybė beasmėnėms ir pasyvinėms konstrukcijoms, kurios leidžia mokslininkui tarsi ištirpti teiginių ir įrodymų fone bei tapti nematomu tiesos ir faktų perteikėju, kur paties autoriaus įsikišimas atrodytų tarsi nederantis ir nepriimtinas (Skelton 1988; Hyland 2005). Tačiau per pastaruosius keletą dešimtmečių, kai nemažai lingvistų ėmė skirti daug dėmesio akademiniam diskursui ir jo analizei, daugybė atliktų tyrimų atskleidė kiek kitokį mokslinio teksto vaizdą. Akademinio diskurso analizė, pagrįsta įvairių kalbų ir disciplinų empirine medžiaga, parodė, kad autorius moksliniame tekste vaidina toli gražu ne periferinį atpasakotojo vaidmenį, bet atvirkščiai – aktyviai reiškia savo poziciją, pasitelkdamas gausias kalbines strategijas, kad pasiektų įvairių pragmatinių bei retorinių tikslų (Myers 1989; Swales 1990; Duszak 1997; Ivanič 1998; Hyland 1998, 2001, 2005; Vassileva 2001; Breivega et al. 2002; Latour 2002; Dahl 2008, 2009 ir kt.). Tos kalbinės strategijos gali būti tiek akivaizdžios, tiek mažiau matomos, bet vienaip ar kitaip kuriančios autoriaus ryšį su skaitytoju ir darančios įtaką skaitytojo požiūriui į jam pateikiamą tekstą, taip paverčiant teksto kūrimą strateginiu, gerai apgalvotu procesu.

Savo knygoje „Science in Action“ (2002) Bruno Latouras kuria išpūdingą mokslinio teksto konstravimo modelį, kuriame autorius it talentingas dirigentas orkestre rikiuoja kitus mokslinio diskurso dalyvius į jiems priklausančias vietas. Cituojami autoriai, nuorodos į kitus šaltinius ir jau atliktus tyrimus, išivaizduojami kritiškai skaitytojais, jų potencialūs prieštaravimai keliamiems argumentams ir prieštaravimų paneigimas naujais galingais autoriaus įrodymais, skaitytojo įtraukimas į argumentavi-

¹ Dėkoju profesorei Aurelijai Usonienei už paskatinimą pasidomėti šia tema ir už vertingus patarimus rengiant pranešimą, kurio pagrindu šis straipsnis parašytas, taip pat Vilniaus universiteto doktorantei Erikai Jasionytei už redakcines pastabas ir pasiūlymus.

mą ir solidarumo su juo kūrimas – visi šie ir daug kitų elementų būtent konstruoja tekstą, nes, pasak Latouro, tekstas nėra kuriamas spontaniškai, bet kruopščiai apgalvojant kiekvieną sakinį bei žodį, kai autoriaus buvimas ir reiškiamą poziciją jaučiami kiekvienoje eilutėje. „Nors teigiama, kad mokslinė literatūra – beasmenė, taip toli gražu nėra. Autoriai yra visur, tiesiog įsikūniję tekste“ (Latour 2002: 54)².

Pasaulio lingvistiniuose tyrimuose autoriaus pozicija bei jos raiška tyrinėjama skirtingais aspektais bei įvairių teorijų rėmuose: remiantis mandagumo teorija (Brown ir Levinson 1978; Meyers 1989), kaip metadiskurso (Crismore ir Farnsworth 1990) dalis, aptariant autoriaus identiteto modelius (Ivanič 1998) ir vertinimo aspektus (Hunston ir Thompson 2003; Martin ir White 2005). Šių teorijų kontekste autoriaus pozicijos analizė įgyja įvairias pragmatines, retorines ir semantines perspektyvas. Išreikšdami kritiką bei naujas idėjas, siūlydami naujus teorinius modelius, autoriai kvestionuoja seniau atrastus dalykus, taip rizikuodami, kad naujos idėjos gali būti mokslininkų bendruomenės atmetos. Iš kitos pusės, nepaisant reikiamybės pabrėžti savo indėlį į mokslą, tyrėjai turi pripažinti kitų mokslo bendruomenės narių kompetenciją, palikti erdvės skaitytojo nuomonei, prisiimti atsakomybę už tyrimo eigos veiksmus ar formuluojamus teiginius ir taip mėginti užsitikrinti skaitytojų bei akademinės bendruomenės pripažinimą. Šios pozityviojo bei negatyviojo mandagumo strategijos yra neatsiejamoms nuo autoriaus ir jo buvimo tekste (Brown ir Levinson 1978; Meyers 1989). Metadiskurso lygmenyje autoriaus vaidmuo – nukreipti skaitytoją tinkama linkme, tam tikra prasme „vesti jį už rankos“, padėti teisingai interpretuoti argumentus bei parodyti autoriaus įsitikinimo tam tikru teiginiu laipsnį (Crismore ir Farnsworth 1990). Be to, bet koks rašytinis tekstas atspindi skirtingą kiekvieno autoriaus identitetą, apimančią kelis autoriaus „aš“, nulemtus biografijos, asmenybės, tekste kuriamo įvaizdžio (Ivanič 1998). Siekiant šių tikslų, formuojamas tam tikras rašymo stilius, kuriame gausu autoriaus poziciją rodančių žymiklių. Tai vertinamieji būdvardžiai, modaliniai veiksmažodžiai, prieveiksminiai žodžiai (anglų kalboje – *adverbials*), kalbėjimo veiksmažodžiai ir įvairios kitos kalbinės priemonės. Vienas pagrindinių būdų atvirai reikšti autoriaus poziciją yra asmeninių įvardžių vartojimas.

Plačiau tyrinėti anglų kalbos akademiniam diskurse vartojami asmeniniai įvardžiai, atlikta ir tarpkalbinių tyrimų. Tirta vienos disciplinos mokslininkų vartojami asmeniniai įvardžiai, pvz., politikos mokslų atstovų (Harwood 2006), kalbininkų (Vladimirou 2000) arba kelių disciplinų (Kuo 1999; Hyland 2001, 2004, 2005; Harwood 2005a, 2005b, 2005c). Lyginamosiose analizėse nagrinėjama, kaip asmeninius įvardžius vartoja mokslininkai ir besimokantieji, pvz. studentai, kuriems anglų kalba yra gimtoji arba negimtoji (Tang ir John 1999; Ädel 2001; Hyland 2002; Luzon 2009). Ypač įdomios tarpkalbinės studijos, kurios atskleidžia ne tik tarpdalykines autoriaus identiteto ir pozicijos raiškos galimybes, bet ir kultūrinius aspektus, pvz., asmeninių įvardžių vartosenos lyginimas anglų, vokiečių, prancūzų, rusų ir bulgarų kalbose (Vassileva 1998), anglų ir ispanų kalbose (Martin Martin 2003; Mur Duenas

² Šis ir tolesni vertimai iš anglų kalbos mano – J. Š.

2007), anglų, prancūzų ir norvegų kalbose (Breivega et al. 2002) akademinuose tekstuose.

Beveik visuose paminėtuose darbuose pateikiamos įvairios asmeninių įvardžių atliekamų pragmatinių funkcijų klasifikacijos, kai kurie autoriai taip pat atkreipė dėmesį į autoriaus identiteto, perteikiamo asmeniniais įvardžiais, tipus. Pvz., Vladimiro (2007: 144) išskiria keturias asmeninio įvardžio *aš* semantines kategorijas moksliniuose kalbotyros straipsniuose: *aš mokslininkas, neapibrėžtasis aš, biografinis aš, aš padėkose*. Kiti autoriai (Tang and John 1999, S29), nagrinėdami studentų darbus, išskiria šešias autoriaus identiteto kategorijas: (1) autorius atstovas (reprezentuoja grupės žmonių nuomonę), (2) autorius vedlys (veda skaitytoją teksto minčių labirintais), (3) autorius architektas (konstruoja tekstą), (4) autorius atpasakotojas (nurodo tyrimo proceso etapus), (5) autorius, nuomonės turėtojas (pateikia savo nuomonę), (6) autorius kūrėjas (pateikia naujas savo idėjas). Autoriaus pozicija mažiausiai ryški kuriant autoriaus atstovo, o ryškiausia – autoriaus kaip kūrėjo vaidmenį. Taigi, matome, kad asmeniniai įvardžiai yra plačiai ir įvairiapusiškai tyrinėjami lingvistiniuose pasaulio darbuose.

Nors lietuvių kalboje atlikta išsamių įvardžio semantikos ir morfologijos studijų (Rosinas 1988; 1995; 1996; 2009), lietuvių akademiniam diskurse asmeniniai įvardžiai, kaip autoriaus pozicijos raiškos priemonė, iki šiol nebuvo tyrinėti. Kiekybiniai asmeninių įvardžių vartosenos parametrai trumpai apžvelgti Žilinskienės, lyginant įvardžių vartoseną mokslinio, dalykinio, publicistinio ir beletristinio stilių tekstuose (Žilinskienė 2005): autorė nustatė, kad asmeniniai įvardžiai mokslinio stiliaus tekstuose užima 10 vietą pagal dažnumą.

Šio tyrimo **tikslas** – panagrinėti lietuvių kalbos asmeninių įvardžių *aš* ir *mes*, atitinkamai angl. *I* ir *we* bei jų morfologinių formų vartoseną moksliniuose medicinos ir kalbotyros straipsniuose lietuvių ir anglų kalbomis, aptarti tarpkalbinius ir tarpdisciplininius asmeninių įvardžių, vartojamų autoriaus pozicijai reikšti, aspektus. Taip pat siekiama patyrinti *mes* semantiką, nustatyti pragmatines funkcijas, kurias šis įvardis atlieka akademinuose tekstuose.

Tyrimo medžiaga ir metodai

Tyrimui naudoju savo sudarytą palyginamąjį dvikalbį tekstyną (299 547 žodžiai), kurį sudaro medicinos bei kalbotyros mokslo tiriamieji straipsniai anglų ir lietuvių kalbomis. Lietuviškoji tekstyno dalis susideda iš 19 kalbotyros mokslinių straipsnių (74 500 žodžių) ir 26 medicinos mokslinių straipsnių (74 769 žodžiai), o angliškoji dalis – iš 13 kalbotyros mokslinių straipsnių (75 229 žodžiai) ir 20 medicinos mokslinių straipsnių (75 049 žodžiai). Rengdama tekstyną, vadovavausi bendraisiais tekstynų sudarymo principais (Kenedy 1998; McEnery ir Wilson 2001), specializuotų tekstynų sudarymo kriterijais (Bowker ir Pearson 2002) bei siekiau maksimalaus reprezentatyvumo (Biber 1993). Atsitiktinai atrenkami moksliniai straipsniai turėjo atitikti šiuos reikalavimus:

1. Išspausdinti recenzuojamuose mokslo leidiniuose („Medicina“, „Medicinos teorija ir praktika“, „Baltistica“, „Kalbotyra“, „Kalbų studijos“, „The New England

Journal of Medicine“, „English for Academic Purposes“, „English for Specific Purposes“, „Journal of English Linguistics“ ir kt).

2. Straipsnių publikavimo laikotarpis 2000–2009 m.

3. Imti ne apžvalginiai, o mokslo tiriamieji straipsniai. Straipsnių ilgis – nuo 2000 iki 8000 žodžių (be nuorodų, literatūros sąrašų, išnašų, lentelių, diagramų, pavyzdžių).

4. Straipsnių tematika įvairi ir apimanti kiek galima daugiau skirtingų mokslo krypčių. Kalbotyros straipsniuose tiek anglų, tiek lietuvių kalbomis buvo pristatomi tyrimai iš taikomosios kalbotyros, semantikos, sintaksės, akcentologijos, kompiuterinės lingvistikos, fonologijos, morfosintaksės. Medicinos straipsniuose buvo aptariami kardiologijos, onkologijos, anesteziologijos, vakcinacijos, ginekologijos ir kt. tyrimų rezultatai.

5. Straipsnių autoriai – gimtakalbiai. Šį kriterijų užtikrinti buvo sunku, ypač atrenkant straipsnius anglų kalba. Siekiant išvengti potencialių geografinių kalbinių skirtumų pasirinkta amerikiečių anglų kalbos atmaina. Atrinkti mokslo žurnalai leidžiami JAV arba tarptautiniai leidiniai, savo nuostatose teigiantys, kad gali būti vieno ar kitoks kalbos variantas, jei jo laikomasi nuosekliai. Be to, autorius (-iai) turėjo priklausyti JAV mokslo institucijoms.

Atrinkti straipsniai buvo skanuojami ir perkeliama į kompiuterinį formatą. Kiekybiškai medžiaga anglų kalba apdorota naudojantis programinės įrangos „WordsmithTools“ patobulinta 5-tąja versija. Dėl lietuvių kalbos morfologijos ypatybių lietuviška tekstyno dalis buvo apdorojama rankiniu būdu, t.y. išrenkamos asmeninių įvardžių formos. Tyrinėtuose moksliniuose straipsniuose lietuvių ir anglų kalbomis rastos tik šios asmeninių įvardžių formos: liet. *aš* ir *mes*, atitinkamai ang. *I* ir *we*, jų morfologinės formos – liet. *mano*, *mūsų*, *mus*, ang. *my*, *me*, *us*, *our*.

Sudarant tekstyną atsiskleidė keletas specifinių medžiagos bruožų, kuriuos norėčiau trumpai apžvelgti. Pirmasis aspektas – straipsnių autorystė. Tiek lietuvių, tiek anglų kalbotyroje paplitęs vadinamasis „vienišo“ mokslininko („*solitary scholar*“ Schneider et al. 2006), kuris atlieka ir aprašo tyrimus vienas, modelis. Priešingai, biomedicinoje vyrauja kolektyvinis modelis, kai, atliekant eksperimentinius tyrimus, bendradarbiauja mokslininkų grupė. Sudarant palyginamojo tekstyno biomedicinos dalį anglų kalba, tiriamųjų straipsnių, parašytų vieno autoriaus, rasti nepavyko. Lietuvių kalba vieno autoriaus parašytų tiriamųjų straipsnių buvo 4. Atrenkant kalbotyros straipsnius, atvirkščiai, labai mažai aptikta kelių autorių straipsnių, į tekstyną įtraukti 5 kolektyvinės autorystės straipsniai lietuvių kalba (apie 15 000 ž.) ir 3 tokie pat straipsniai anglų kalba (apie 15 000 ž.).

Kitas bruožas, išryškėjęs sudarinėjant tekstyną, – labai nevienodas straipsnių ilgis, ypač akivaizdžiai matomas kalbotyroje. Mokslininkų, rašančių anglų kalba, vidutinis straipsnių ilgis yra beveik 1,5 karto didesnis nei mokslininkų, rašančių lietuvių kalba. Tai lėmė nevienodą skirtingų disciplinų ir kalbų straipsnių skaičių tekстыne.

Taip pat svarbu tai, kad lietuvių kalboje asmenį galima žymėti tiek veiksmažodžio formos fleksija, tiek įvardžiu. Labai dažnai kalbos ekonomijos sumetimais pasirenkama tik veiksmažodžio formos fleksija. Pvz., 92 % visų pirmojo daugiskaitos

asmens žymėjimo atvejų medicinoje ir kalbotyroje buvo fleksiniai. Kadangi asmens žymėjimo funkciją atlieka tiek asmeniniai įvardžiai, tiek veiksmažodžio fleksija, šių autoriaus pozicijos raiškos priemonių funkcinis statusas yra lygiavertis. Šios abejo-
pos raiškos priemonės įtrauktos į tyrimą ir vadinamos asmens žymikliais. Pagal skai-
čių skiriamos vienaskaitinės *aš* formos (įvardis *aš* ir jo formos bei veiksmažodžių
vienaskaitos pirmojo asmens galūnės) ir daugiskaitinės *mes* (įvardis *mes* ir jo formos
bei veiksmažodžių daugiskaitinės pirmojo asmens galūnės) formos.

Rezultatų aptarimas

Kiekybinė analizė

1 lentelė rodo, kiek mažiausiai ir kiek daugiausia viename straipsnyje buvo pa-
vartota vienaskaitinių asmens žymiklių (*aš* formos) ir daugiskaitinių asmens žymiklių
(*mes* formos). Kalbotyros moksliniuose straipsniuose lietuvių kalba ketvirtadalis
straipsnių, t. y. 26 % (5 straipsniai iš 19) neturi nė vienos tyrinėjamų asmens žymiklių
formos (išimtinai vartojamas pasyvas ir beasmenės konstrukcijos), medicinos lie-
tuvių kalba tekstyno dalyje tokių straipsnių yra 12 % (3 straipsniai iš 26). Tuo tarpu
tiek kalbotyros, tiek medicinos moksliniuose straipsniuose anglų kalba nėra nė vieno
atvejo, kad straipsnyje nebūtų pavartota bent viena *aš* arba *mes* forma. Apžvelgdami
dažniausią analizuojamų formų pavartojimą viename straipsnyje, matome, kad moks-
lininkai, rašantys anglų kalba, jų vartoja daug daugiau nei lietuviai tiek kalbotyroje,
tiek medicinoje. Viename iš tekstyną sudarančių kalbotyros anglų kalba straipsnių
buvo pavartotas net 121 asmens žymiklis, tai sudaro normalizuotą dažnį 21 forma
1000 žodžių. Turtingiausias asmens žymiklių lietuviškas kalbotyros straipsnis turi
11 *aš* arba *mes* formų, tenkančių 1000 žodžių. Panašiai medicinos straipsniuose:
atitinkamai 9 formos 1000 žodžių straipsnyje lietuvių kalba ir 15 formų 1000 žodžių
straipsnyje anglų kalba:

1 lentelė

Aš ir *mes* formų mažiausias / didžiausias skaičius viename moksliniame straipsnyje

Disciplina	Mažiausias <i>aš</i> ir <i>mes</i> formų skai- čius 1 moksliniame straipsnyje	Didžiausias <i>aš</i> ir <i>mes</i> formų skai- čius 1 moksliniame straipsnyje
Kalbotyra LT	0 (26 %)	46 (11/1000)
Kalbotyra ANG	1	121 (21/1000)
Medicina LT	0 (12 %)	22 (9/1000)
Medicina ANG	8 (2/1000)	53 (15/1000)

Nagrinėjant autoriaus pozicijos raiškos būdus bei galimybes, kiekybinė analizė
svarbi visų pirma todėl, kad tam tikros formos nepasirinkimas reiškia tiek pat, kiek
ir jos pasirinkimas. Skaičių, pateiktų pirmoje lentelėje, variacijos nuo 0 iki 121 taip
pat rodo, kad asmens žymiklių vartoseną yra labai individualus autoriaus ar autorių
grupės pasirinkimas.

Kitas kiekybinės analizės aspektas – visų straipsniuose pavartotų *aš* ir *mes* for-
mų skaičius, pateikiamas 2 lentelėje:

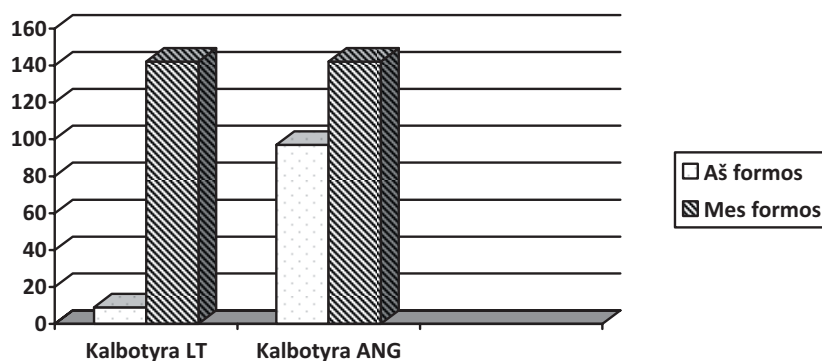

Bendras *aš* ir *mes* formų pavartojimo skaičius kalbotyros ir medicinos moksliniuose straipsniuose anglų ir lietuvių kalbomis

Disciplina	<i>Aš</i> ir <i>mes</i> formos
Kalbotyra LT	180
Kalbotyra ANG	387
Medicina LT	203
Medicina ANG	546

Iš 2 lentelėje pateikiamų rezultatų aiškiai matyti, kad anglakalbiai mokslininkai pateikdami atliktus tyrimus kur kas dažniau savo poziciją reiškia asmens žymikliais nei lietuvių mokslininkai. Kad ši autoriaus pozicijos raiškos priemonė yra plačiai vartojama anglosaksiškoje rašymo tradicijoje, pastebėta ir kituose lyginamuosiuose tarpkalbiniuose tyrimuose (plg. Vassileva 1998; Mur Duenas 2007). Tai rodo, kad moksliniuose straipsniuose anglų kalba autoriai nevengia pabrėžti savojo „aš“ ir savo pozicijos.

Dar vienas kiekybinės analizės aspektas yra *aš* ir *mes* formų vartosenos dažnumo palyginimas tik kalbotyros straipsniuose parašytuose vieno autoriaus (beveik visi medicinos straipsniai abiejose kalbose parašyti ne vieno mokslininko, bet autorių grupių). Didžiąją dalį kalbotyros straipsnių (apie 60 000 žodžių tiek vienoje, tiek kitoje kalboje) sudarė vieno mokslininko rašyti darbai. Lietuvių kalboje tokių autorių buvo 14, anglų kalboje – 10.

1 grafikas. *Aš* ir *mes* formų vartosenos dažnumas kalbotyros moksliniuose straipsniuose, parašytuose vieno autoriaus, anglų ir lietuvių kalbomis

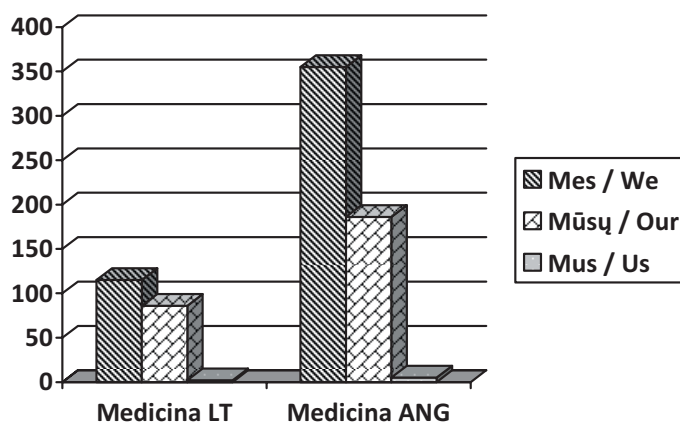
Kaip matome iš 1 grafiko, lietuvių autoriai išreikšdami savo poziciją asmens žymikliais akivaizdžiai teikia pirmenybę daugiskaitinėms *mes* formoms, nors rašo ir vienas autorius. *Aš* formų beveik nepasitaikė. Vieno autoriaus moksliniuose straipsniuose anglų kalba taip pat dažniau buvo vartojamos *mes* formos, tačiau *aš* formos

buvo taip pat dažnos. Iš vienos pusės, *mes* formų dažnumas straipsniuose lietuvių kalba gali reikšti kolektyviškumo kūrimą bei adresato įtraukimą į argumentaciją. Iš kitos pusės, *aš* perspektyvos vengimas gali rodyti tendenciją nenorą prisiimti atsakomybės už sakomas mintis.

Įdomu tai, kad atliktame kontrastyviniame tarpkalbiniame kalbotyros straipsnių tyrime (Vassileva 1998) tik straipsniuose rusų ir bulgarų kalbomis *aš* perspektyva buvo beveik visiškai nevertinama, o dominavo asmens žymiklio *mes* formos. Anglų, prancūzų ir vokiečių kalbose skirtumai tarp *aš* ir *mes* formų vartosenos nebuvo tokie dideli.

Daugumas medicinos mokslo straipsnių lietuvių ir anglų kalbomis parašyti autorių grupių, tik 4 straipsniai lietuvių kalba parašyti vieno autoriaus. Nors šis faktas ir leido tikėtis *aš* formų vartosenos, vis dėlto visuose straipsniuose vartojamos tik daugiskaitinės formos *mes*, *mūsų* ir *mums*. Šių lietuviškų ir atitinkamų anglišku formų vartosenos dažnumas pavaizduotas 2 grafike:

2 grafikas. *Mes* vs. *mūsų* / *mums* medicinos moksliniuose straipsniuose lietuvių ir anglų kalbomis

Moksliniuose medicinos straipsniuose anglų kalba *mes* formos daug dažnesnės nei straipsniuose lietuvių kalba, tačiau abiejose kalbose dažniausiai vartojama daugiskaitos vardininko forma *mes / we*, o daugiskaitos galininko forma *mus / us* beveik nevertinama abiejose kalbose. Panašus daugiskaitinių *mes* formų pasiskirstymas pagal dažnumą buvo ir kitų kalbų tyrimuose (plg. Hyland 2001; Mur Duenas 2007).

Kaip matome, dažniausia tyrinėjamų asmens žymiklių forma kalbotyros ir medicinos moksliniuose straipsniuose lietuvių ir anglų kalbomis, nepaisant autorių skaičiaus, yra daugiskaitinio asmens žymiklio *mes / we* vardininkas. Todėl būtent ši forma pasirinkta kokybinei reikšmės ir pragmatinių funkcijų analizei.

Kokybinė analizė

Pirmasis kokybinės analizės aspektas – semantinė *mes* vartojimo atvejų klasifikacija į vadinamuosius ekskliuzyvinių *mes* (angl. *we exclusive*) ir inkliuzyvinių *mes*

(angl. *we inclusive*). Tiek lietuvių, tiek anglų kalbose nėra formalių kriterijų atskirti šias dvi reikšmes. Jų interpretacija priklauso nuo situacijos, konteksto ir adresato.

Ekskliuzyvinis *mes* žymi tik teksto autorių (-ius):

(1) *Bronchų astma sergančiųjų grupėje CRB kiekio padidėjimo neaptikome.*
(MED LIT 25)

Inkliuzyvinis *mes* reiškia autorių / -ius bei kitus diskurso dalyvius:

(2) *When we move away from concrete items, when we consider economy to be a composite of goods and services, we may feel that we are faced with the task which involves greater conceptual and linguistic challenges* <Kai atsiribojame nuo konkrečių dalykų, kai ekonomiką laikome prekių ir paslaugų kompleksu, pajuntame, kad susiduriame su užduotimi, kurios sprendimas reikalauja didesnių konceptualių ir kalbinių pastangų.>
(KALB ANG 13)

Dažniausiai atskirti šias dvi minėtas *mes* reikšmes nėra sunku, tačiau kai kuriuose kontekstuose abi reikšmės pinasi:

(3) *Jei minėtus nepageidaujamus reiškinius pavadintume kaip kaulų ir raumenų skausmą, tai sudarytų 16 iš visų 33 nepageidaujamų reiškinių <...>* (MED LIT 16)

Kai kuriuose asmens žymiklių tyrimuose (plg. Vladimirov 2007) inkliuzyvinis *mes* toliau pagal reikšmę skirstomas į smulkesnes kategorijas: *mes* – autorius ir akademinės bendruomenės nariai, *mes* – žmonija bendrąja prasme, *mes* – autorius ir tuo metu skaitantis tekstą skaitytojas. Šioje analizėje buvo apsiribota tik skirstymu į inkliuzyvinį *mes* ir ekskliuzyvinį *mes*, kurio rezultatai pateikiami 3 lentelėje:

3 lentelė

Inkliuzyvinio ir ekskliuzyvinio *mes* vartosenos pasiskirstymas (%) medicinos ir kalbotyros moksliniuose straipsniuose anglų ir lietuvių kalbomis

Disciplina	inkliuzyvinis <i>mes</i> (%)	ekskliuzyvinis <i>mes</i> (%)
Kalbotyra LT	73 %	27 %
Kalbotyra ANG	46 %	54 %
Medicina LT	9 %	91 %
Medicina ANG	0	100 %

Kaip matome, skaitytoją įtraukiantis *mes* daug dažniau vartojamas kalbotyroje, ir straipsniuose lietuvių kalba jis sudaro daugiau nei pusę, o anglų kalba – beveik pusę visų šio asmens žymiklio pavartojimo atvejų. Šiuo aspektu kalbotyros sritis labai skiriasi nuo medicinos, nes medicinos straipsniuose lietuvių kalba argumentuodami autoriai retai įtraukia skaitytoją, o mokslininkai, rašantys anglų kalba, vartoja aptariamą asmens žymiklį išskirtinai tik referuodami į save.

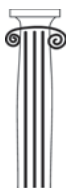
Šią *mes* vartojimo tendenciją patvirtina ir kiti tyrimai. Inkliuzyvinis *mes* yra viena dažniausių dialogo tarp autoriaus ir adresato kūrimo priemonių humanitariniuose ir socialiniuose moksluose, o tiksluosiuose moksluose toks *mes* vartojamas daug rečiau. Ši tendencija aiškinama tuo, kad neretai humanitariniuose moksluose argumentacija yra gana sudėtinga, išvadas dažnai tenka pagrįsti subjektyvesniais ir ne tokiais aiškiais kriterijais, kaip tiksluosiuose moksluose, todėl kyla poreikis naudoti įvairesnes strategijas įtikinti skaitytoju ir pagrįsti argumentaciją (Hyland, 2001).

Antrasis kokybinės asmens žymiklio *mes* analizės aspektas – atliekamos pragmatinės funkcijos skirtingų disciplinų tekstuose. Atlikti tyrimai pateikia įvairias tų funkcijų klasifikacijas. Pvz., nurodoma (Vassileva 1998) 11 *mes* atliekamų pragmatinių funkcijų, iš kurių dažniausios – skaitytojo įtraukimas į argumentaciją, metodikos, duomenų, tyrimo eigos, rezultatų pateikimas, nuoroda į bendrąsias ir teorines žinias, terminologiją, bendros patirties pripažinimas, tyrimo tikslų nurodymas. Hylandas (2002), lygindamas besimokančiųjų ir mokslininkų akademinį diskursą, pateikia kiek mažiau funkcijų: tyrimo tikslų pristatymas, tyrimo procedūros paaiškinimas, rezultatų pateikimas, argumentų išplėtojimas ir tyrimo naudos sau pripažinimas. Kuo (1999), nagrinėdamas anglų kalba parašytus mokslinius straipsnius kompiuterijos, elektroninės inžinerijos ir fizikos srityse, išskiria 12 vadinamųjų diskurso funkcijų, iš kurių dažniausios šios: tyrimo eigos paaiškinimas, rezultatų pateikimas, autorių indėlio į tyrimą nurodymas.

Išanalizavus empirinę medžiagą ir remiantis aptartomis kitų mokslininkų klasifikacijomis, kalbotyros straipsniuose tiek lietuvių, tiek anglų kalbomis galima skirti 10 asmens žymiklio *mes* pragmatinių funkcijų. Medicinos straipsniuose lietuvių kalba jų buvo 7, o anglų kalba – 8.

Reikia pasakyti, kad ne visada buvo paprasta atskirti *mes* atliekamas pragmatines funkcijas. Kai kuriais atvejais, ypač kalbotyros moksliniuose straipsniuose, viename sakinyje pinasi keletas pragmatinių funkcijų, pvz., rezultatų pristatymas ir skaitytojo įtraukimas į argumentaciją. Vis dėlto, viena funkcija buvo vyraujanti. Pagal dominuojančią ir buvo apsisprendžiama dėl *mes* priskyrimo vienam ar kitam klasifikacijos poskyriui.

Dažniausios pragmatinės funkcijos (daugiau nei 10 % visų *mes* pavartojimo atvejų bent vienoje iš disciplinų ir kalbų) pateiktos 4 lentelėje:

Dažniausios asmens žymiklio *mes* pragmatinės funkcijos medicinos ir kalbotyros moksliniuose straipsniuose anglų ir lietuvių kalbomis

Pragmatinė funkcija	Medicina LT	Medicina ANG	Kalbotyra LT	Kalbotyra ANG
Tyrimo procedūros paaiškinimas (ekskliuzyvinis <i>mes</i>)	37 %	63 %	7 %	9 %
Rezultatų pateikimas (ekskliuzyvinis <i>mes</i>)	33 %	25 %	6 %	10 %
Asmeninės nuomonės išreiškimas (ekskliuzyvinis <i>mes</i>)	16 %	3 %	3 %	4 %
Skaitytojo įtraukimas į argumentaciją (inkliuzyvinis <i>mes</i>)	7 %	0	49 %	33 %
Bendra patirtis / žinios (inkliuzyvinis <i>mes</i>)	1 %	0	14 %	6 %
Skaitytojo „vedimas per tekstą“ (inkliuzyvinis / ekskliuzyvinis <i>mes</i>)	0	0	8 %	16 %
Kita (inkliuzyvinis / ekskliuzyvinis <i>mes</i>)	6 %	9 %	13 %	22 %
Iš viso:	100 %	100 %	100 %	100 %

Abiejų kalbų medicinos straipsniuose dažniausios pragmatinės funkcijos buvo dvi: tyrimo procedūros paaiškinimo ir rezultatų pateikimo:

(4) *Atsitiktinės atrankos būdu ištyrėme 49–91 metų ligonius, sirgusius ŪMI, 2006–2007 metais gydytus reanimacijos ir intensyviosios terapijos bei kardiologijos skyriuose <...>* (vieno autoriaus straipsnis). (MED LIT 2)

(5) *We examined and classified mumps cases that were reported through the National Notifiable Diseases Surveillance System from state health departments to the Centers for Disease Control and Prevention <Mes išanalizavome ir suklasifikavome tuos kiaulytės atvejus, apie kuriuos valstybiniai sveikatos skyriai pranešė Ligų kontrolės ir prevencijos centrams pasinaudodami Nacionaline registruotinių ligų priežiūros sistema.>* (MED ANG 6)

(6) *Nustatėme, kad rūkančių ir metusiųjų rūkyti LOPL sergančiųjų plazmoje CRB koncentracija yra didesnė, lyginant ją su niekada nerūkiusių šios grupės pacientų CRB koncentracija.* (MED LIT 25)

Breivega et al. (2002), tyrinėję asmeninių įvardžių vartoseną medicinos moksliniuose straipsniuose, taip pat nurodė, kad asmens žymiklis *mes* vartojamas dažnai, tačiau daugiausia atliktiems veiksams bei procedūroms nusakyti, o ne kitoms, interaktyvesnėms pragmatinėms funkcijoms atlikti, pvz., diskutuoti ar pateikti skirtingus požiūrius. Kituose tyrimuose, kuriuose nagrinėta asmens žymiklių vartoseną techninėse disciplinose (kompiuterijoje, elektroninėje ir mechaninėje inžinerijoje, fizikoje, biologijoje – Kuo 1999; Hyland 2002), tyrimo procedūros paaiškinimo ir rezultatų pateikimo funkcijos taip pat nurodomos kaip dažniausios. Kaip rašo Kuo

(1999; 132), šios funkcijos išryškina aktyvų mokslininko vaidmenį tyrimo procese, nemenkinant paties tyrimo svarbos. Harwoodas (2005a; 1213), tyrinėjęs asmens žymiklių vartoseną fizikos, ekonomikos, kompiuterijos ir verslo vadybos moksliniuose straipsniuose, interpretuoja šias dažnas funkcijas ne tik kaip norą parodyti atliktus veiksmus, bet ir kaip autoriaus ketinimą pabrėžti savo indėlį į atliktą darbą, naudotos metodikos unikalumą, atliktų veiksmų novatoriškumą. Matyt, dėl šių priežasčių tiek vienai, tiek kitai pragmatinei funkcijai išreikšti buvo vartojamas ekskliuzyvinis *mes*, suponuojantis išskirtinai tik teksto autorių (-ius).

Įdomu tai, kad medicinos moksliniuose straipsniuose lietuvių kalba autoriai labiausiai linkę išreikšti savo nuomonę, ypač interpretuodami gautus rezultatus:

(7) *Manome, šie rodikliai tikrai bus geresni įgyjant patyrimo ir geriau įvaldžius operacinę techniką.* (MED LIT 22)

(8) *Literatūros duomenimis, pagrindinis LOPL gydymas yra inhaliuojamaisiais vaistais, todėl manytume, kad mūsų ligoniams dažniau turėtų būti skiriami inhaliaciniai broncholitikai, ypač sergantiems LOPL.* (MED LIT 7)

Angliškuose straipsniuose ši ekskliuzyvinis *mes* reiškia pragmatinė funkcija taip pat pasitaikė, bet ne taip dažnai:

(9) *We speculate that this molecular marker may be a way of distinguishing patients <...>* <Manome, kad šis molekulinis žymiklis gali būti pacientų atskyrimo pagrindu <...>> (MED ANG 13)

Kitos pragmatinės funkcijos medicinos mokslo straipsniuose išvelgtos rečiau. Skaitytojo įtraukimas į argumentaciją, įprastas kalbotyros moksliniuose straipsniuose, medicinos straipsniuose anglų kalba visai nepasitaikė, o lietuvių kalboje – tik vienas kitas atvejis:

(10) *Paskutinio žingsnio rezultatai pateikiami ketvirtoje lentelėje, iš kurios matome, kad rizika, remiantis SCORE sistema, yra susijusi su tėkmės sukelta dilatacija <...>* (MED LIT 13)

Keletas kitų funkcijų pavyzdžių:

(11) *Remiantis šio tyrimo duomenimis, mes siekėme išnagrinėti ilgalaikius chirurginius prolaktinomu tyrimo rezultatus ir jiems įtakos turinčius veiksnius* (tyrimo tikslų nurodymas). (MED LIT 23)

(12) *One approach fit indicator variables for each metropolitan area, which we term „city-adjusted“ <Vienas požiūris, kurį vadiname „pritaikytu miestui“, atitiko rodiklių specifikacijas kiekvienam sostinės rajonui>* (termino / teorinio modelio siūlymas). (MED ANG 15)

(13) *On the basis of these data, we propose a model that may explain the abnormalities in bone and mineral metabolism observed in some patients treated with imatinib* <Remdamesi šiais duomenimis, siūlome modelį, galintį paaiškinti kaulų ir mineralų me-

tabolizmo anomalijas, pasireiškiančias kai kuriems pacientams, gydytiems imatinibu> (termino / teorinio modelio siūlymas). (MED ANG 3)

Kalbotyros moksliniuose straipsniuose pragmatinių funkcijų pasiskirstymas kitoks nei medicinos moksliniuose straipsniuose. Pagrindinė asmens žymiklio *mes* pragmatinė funkcija tiek lietuvių, tiek anglų kalbose – skaitytojo įtraukimas į argumentaciją:

(14) *Norėdami susikurti kokią nors teoriją, pasistenkime laikytis elementarios mąstymo logikos.* (KALB LIT 13)

(15) *Juk matom, kad kitos dvi derinamosios kategorijos (linksnis ir skaičius) visiškai nepriklauso nuo to, ką reiškia būdvardis.* (KALB LIT 14)

(16) *In other words, to understand academic writing across disciplines, we need to not just consider how a particular genre varies across disciplines, but we also need to investigate how two or more genres relate to each other in different disciplines* <Kitai variant, norėdami suprasti akademinį rašymą skirtingose disciplinose, turime ne tik apsvarstyti, kaip tam tikras stilius įvairuoja skirtinguose dalykuose, bet ir ištyrinėti, kas skirtingus stilius tose disciplinose sieja.> (KALB ANG 10)

Lygindami gautus rezultatus su Vassilevos (1998) analize, matome panašias tendencijas. Pati dažniausia *mes* funkcija kalbotyros straipsniuose anglų, prancūzų, rusų ir bulgarų kalbose yra skaitytojo įtraukimas į argumentaciją. Tik vokiečių kalboje *mes* dažniausiai vartojamas referuoti į bendrą su skaitytoju patirtį – funkcija, kuri dažna ir lietuvių kalboje.

Lietuvių kalboje argumentuojant neretai stengiamasi kurti solidarumą su skaitytoju, akcentuojant bendrą patirtį, žinias:

(17) *Greta siuvamosios mašinos vartojama siuvimo mašina, vėliau atsiradusių skalbiamąją mašiną vadinome tik skalbimo mašina, o atsiradus viryklei, taupyklei, netruko atsirasti ir skalbyklė. Turime miegamuosius kambarius, bet greta jų jau įsitaisome darbo kambarius.* (KALB LIT 13)

(18) *Iš sakmių tekstų žinome, kad tai Dievas davęs žmonėms duoną <...>* (KALB LIT 4)

Tyrimo procedūros bei rezultatų aiškinimas, pasitelkiant asmens žymiklį *mes*, kalbotyros tekstuose taip pat pasitaiko, tačiau kur kas rečiau nei medicinoje:

(19) *Apibendrinamos skaitymo gebėjimų rezultatus, vadovavomės vertinimo skale, kuri išryškino tokias trijų lygių grupes.* (KALB LIT 5)

(20) *In this study of politeness strategies used by Americans, Finns, and Belgians <...> we found that Americans as a group tended to be much more patterned, even formulaic, in their politeness strategies* <Šioje amerikiečių, suomių ir belgų naudojamų mandagumo strategijų studijoje <...> nustatėme, kad amerikiečiai, kaip grupė, reiškiami mandagumą labiausiai linkę vadovautis taisyklėmis, netgi šablonais.> (KALB ANG 12)

Skaitytojo „vedimas per tekstą“ lietuvių kalbotyros straipsniuose nėra toks dažnas kaip anglų kalboje, tačiau taip pat sustiprina sąsają su skaitytoju:

(21) *O ši svarbi aplinkybė, kaip netrukus pamatysime, daro tam tikrą įtaką veiksmožodžio veikslo formų pasirinkimui.* (KALB LIT 9)

Kalbotyros straipsniuose anglų kalba ši funkcija buvo antra pagal dažnumą:

(22) *In section 5 we offer some concluding remarks* <Penktojoje dalyje pateiksime baigiamąsias pastabas.> (KALB ANG 1)

Kitos pragmatinės funkcijos, pasitaikiusios gana retai, – hipotezės ar prielaidos iškelimas, referavimas į prieš tai išreikštą autoriaus nuomonę, tyrimo tikslų nurodymas, tolesnių tyrimo gairių nubrėžimas.

Išvados

Preliminarios analizės duomenys rodo, kad moksliniame diskurse autoriaus pozicijos raiška ir autoriaus buvimas tekste yra gana individualus autoriaus (-ių) pasirinkimas. Mokslininkai, rašantys anglų kalba, renkasi kalbines strategijas, leidžiančias išryškinti juos kaip teksto autorius, o lietuvių mokslininkai tai pabrėžti linkę rečiau – itin retai individualių autorių pasirenkama *aš* perspektyva lietuvių kalboje.

Kalbotyros straipsniuose yra kiek daugiau asmens žymiklio *mes* atliekamų pragmatinių funkcijų nei medicinos straipsniuose (atitinkamai 10 ir 7/8). Medicinos diskurse dominuoja ekskluzyvinis *mes*, kitaip nei kalbotyros tekstuose, kur autoriai dažnai įtraukia skaitytoją į dėstomas mintis pasitelkdami inkliuzyvinį *mes*.

Nepaisant tam tikrų reikšmių skirtumų, vis dėlto galima teigti, kad egzistuoja panašios autoriaus pozicijos raiškos asmens žymikliais tendencijos toje pačioje disciplinoje skirtingomis kalbomis, nors tarpdalykiniai skirtumai gana ryškūs. Atlikta preliminari analizė rodo, kad autoriaus pozicijos raiška moksliniame diskurse – svarbi mokslinio kultūrinio identiteto dalis, kurią lemia ne tik kultūriniai ar kalbiniai skirtumai, bet ir dalykiniai ypatumai.

Žinoma, asmens žymikliai yra tik viena raiškos forma, o šio tyrimo tikslas – tik akies krašteliu žvilgtelėti į autoriaus pozicijos raišką akademiniam diskurse. Norint nustatyti ryškesnes tendencijas, reikia atlikti daugiau ir išsamesnių tyrimų, panaudojant daugiau autentiškos kalbinės medžiagos ir pasirenkant daugiau autoriaus pozicijos raiškos formų. Tarpkultūriniai autoriaus pozicijos raiškos tyrinėjimai akademiniam diskurse turėtų padėti mokslininkams, rašantiems kitomis kalbomis ir įvairioms auditorijoms, pamatyti, kas priimtina kitose kalbose ir kultūrose, kokios kalbinės priemonės kuria įtikinamesnę argumentaciją, tarpasmenę atmosferą ir solidarumą su skaitytoju, leidžiančius pasiekti įvairių retorinių, pragmatinių ir komunikacinių tikslų.

Cituoti pirminiai šaltiniai

Medicinos moksliniai straipsniai lietuvių kalba:

- MED LIT 2 – Biliukas M. Ligoniu, sergančių miokardo infarktu, skausminio sindromo ypatybės ir svarba kardiologijos antrinio lygio paslaugų teikimo stacionare. *Medicinos teorija ir praktika* 14 (1. Priedas), 2008, 74–78.
- MED LIT 7 – Kalibaitienė D., Aleknienė B., Ožeraitienė V. Lėtinės obstrukcinės plaučių ligos diagnostikos ir gydymo įvertinimas. *Medicinos teorija ir praktika* 14 (1. Priedas), 2008, 39–44.
- MED LIT 13 – Kovaitė M., Petrulionienė Ž., Ryliškytė L., Badarienė J., Čypienė A., Dženkevičiūtė V., Laucevičius A. Arterijų sienelės rodiklių ryšys su širdies ir kraujagyslių ligų rizika remiantis SCORE vertinimo sistema. *Medicina* 43 (7), 2007, 529–541.
- MED LIT 16 – Liutkauskienė S., Sveikata A., Juozaitytė E., Characiejus D., Juodžbalienė E., Kregždytė R., Fokas V. Rekombinacinio granulocitų kolonijas stimuliuojamojo faktoriaus, vartojamo neutropenijos ir neutropenijos sukeltų komplikacijų, profilaktiškai sergančiosioms metastazavusiu krūties vėžiu ir gydomoms docetakseliu ir doksorubicinu, saugumo ir veiksmingumo tyrimas. *Medicina* 45 (8), 2009, 600–606.
- MED LIT 22 – Šilinis D., Gradauskas A. Šlapimtakio akmenų chirurginio gydymo laparoskopiniu ir atviruoju būdais rezultatų palyginimas. *Medicinos teorija ir praktika* 14 (1. Priedas), 2008, 45–50.
- MED LIT 23 – Šinkūnas K., Rastenytė D., Deltuva V.P., Knispelis R., Tamašauskas A. Proaktiną sekretuojančių hipofizės adenomų transsfenoidinė chirurgija (pagrindiniai rezultatai ir geros baigties prognoziniai kriterijai). *Medicina* 43 (9), 2007, 691–697.
- MED LIT 25 – Urbonienė D., Sakalauskas R., Šitkauskienė B. C reaktyviojo baltymo koncentracija sergant lėtine obstrukcine plaučių liga ir bronchų astma. *Medicina* 44 (11), 2008, 833–840.

Medicinos moksliniai straipsniai anglų kalba:

- MED ANG 3 – Berman E., Nicolaidis M., Maki R.G., Fleisher M., Chanel S., Scheu K., Wilson B.A., Heller G., Sauter N.P. Altered Bone and Mineral Metabolism in Patients Receiving Imanitib Mesylate. *The New England Journal of Medicine* 354 (19), 2006, 2006–13.
- MED ANG 6 – Dayan G.H., Quinlisk P., Parker A.A., Barskey A.E., Harris M.L., Schwartz J.M.H., Hunt K., Finley C.G., Leschinsky D.P., O'Keefe A.L., Clayton J., Kightlinger L.K., Dietle E.G., Berg J., Kenyon C.L., Goldstein S.T., Stokley Sh.K., Redd S.W., Bridges C.B., Santibanez T.A., Parashar U., Bellini W.J. Seward J. Recent Resurgence of Mumps in the United States. *The New England Journal of Medicine* 358 (15), 2008, 1580–9.
- MED ANG 13 – Maheswaran Sh., Sequist L.V., Nagrath S., Ulkus L., Brannigan B., Collura Ch.V., Inserra E., Diederichs S., Iafrate J., Bell D.W., Digumarthy S., Muzikansky A., Irimia D., Settleman J., Tompkins R.G., Lynch Th.J., Toner M., Haber D.A. Detection of Mutations in *EGFR* in Circulating Lung-Cancer Cells. *The New England Journal of Medicine* 359 (4), 2008, 366–77.
- MED ANG 15 – Miller K.A., Siscovick D.S., Sheppard L., Shepherd K., Sullivan J.H., Anderson G.L., Kaufman J.D. Long-Term Exposure to Air Pollution and Incidence of Cardiovascular Events in Women. *The New England Journal of Medicine* 356 (5), 2007, 447–58.

Kalbotyros moksliniai straipsniai lietuvių kalba:

- KALB LIT 4 – Jasiūnaitė B. „Dievo pyragas“ (mitologinių personažų daiktai frazeologijoje: valgis ir gėrimas). *Baltistica* XLII (2), 2007, 271–296.
- KALB LIT 5 – Kalėdienė D., Karosienė V. Komunikacinių gebėjimų testavimas (praktinis aspektas). *Žmogus ir žodis* T2 (3), 2000, 55–60.
- KALB LIT 9 – Mikulskas R. Išilginių objektų predikacijos pobūdis. Subjektyvaus judėjimo sąvoka. *Acta Linguistica Lithuanica* 52, 2005, 23–41.
- KALB LIT 13 – Paulauskienė A. Opozicijos ir jų neutralizacija gramatinių kategorijų paradigose. *Kalbų studijos* 13, 2008, 5–14.
- KALB LIT 14 – Semėnienė L. Būdvardžio derinimas ir būdvardžio bevardės giminės problema. *Acta Linguistica Lithuanica* 48, 2003, 119–136.

Kalbotyros moksliniai straipsniai anglų kalba:

- KALB ANG 1 – Bernstein J.B., Tortora Ch. Two types of possessive forms in English. *Lingua* 115, 2005, 1221–1242.
- KALB ANG 10 – Samraj B. An exploration of a genre set: Research article abstracts and introductions in two disciplines. *English for Specific Purposes* 24, 2005, 141–156.
- KALB ANG 12 – Upton Th.A., Connor U. Using computerized corpus analysis to investigate the textlinguistic discourse moves of a genre. *English for Specific Purposes* 20, 2001, 313–329.
- KALB LIT 13 – White M. Metaphor and economics: the case of *growth*. *English for Specific Purposes* 22, 2003, 131–151.

Literatūra

- Ädel A. On the search for metadiscourse units. <http://ucrel.lancs.ac.uk/publications/CL2003/CL2001%20conference/papers/adel.pdf>. (medžiaga naudotasi 2009.10.30)
- Biber D. Representativeness in Corpus Design. *Literary and Linguistic Computing*, 8 (4), 1993, 243–257.
- Bowker L., Pearson J. *Working with Specialized Language: A practical guide to using corpora*. Routledge, 2002.
- Breivega K.R., Dahl T., Flottum K. Traces of self and others in research articles. A comparative pilot study of English, French and Norwegian research articles in medicine, economics and linguistics. *International Journal of Applied Linguistics* 12 (2), 2002, 218–239.
- Brown P., Levinson S. C. *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge University Press, 1978.
- Crismore A., Farnsworth R. Metadiscourse in popular and professional science discourse. In: W. Nash (ed.) *The writing scholar: Studies in academic discourse*. Sage, Newbury Park, CA, 1990, 118–136.
- Dahl T. The linguistic realisation of rhetorical function: A study of how economists present their knowledge claims. *Written Communication*, 26 (4), 2009, 370–391.
- Dahl T. Contributing to the academic conversation: A study of new knowledge claims in economics and linguistics. *Journal of Pragmatics* 40, 2008, 1184–1201.
- Duszak A. (ed.) *Culture and Styles of Academic Discourse*. Mouton de Gruyter, 1997.

- Harwood N. Political scientists on the functions of personal pronouns in their writing: an interview-based study of 'I' and 'we'. *Text & Talk* 27(1), 2007, 27–54.
- Harwood N. (In)appropriate personal pronoun use in political science: a qualitative study and a proposed heuristic for future research. *Written Communication* 23(4), 2006, 424–450.
- Harwood N. „I hoped to counteract the memory problem, but I made no impact whatsoever“: discussing methods in computer science using *I*. *English for Specific Purposes* 24, 2005a, 243–267.
- Harwood N. 'Nowhere has anyone attempted ... In this article I aim to do just that': A corpus-based study of self-promotional I and we in academic writing across four disciplines. *Journal of Pragmatics* 37(8), 2005b, 1207–1231.
- Harwood N. 'We do not seem to have a theory ... The theory I present here attempts to fill this gap': Inclusive and exclusive pronouns in academic writing. *Applied Linguistics* 26(3), 2005c, 343–375.
- Hunston S., Thompson G. *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*. Oxford University Press, 2003.
- Hyland K. Stance and engagement: a model of interaction in academic discourse. *Discourse Studies* 7 (2), 2005, 173–192.
- Hyland K. A convincing argument: Corpus analysis and academic persuasion. In: U. Connor & Th. A. Upton *Discourse in the professions*, John Benjamins B.V., 2004, 87–112.
- Hyland K. Authority and invisibility: Authorial identity in academic writing. *Journal of Pragmatics* 34, 2002, 1091–112.
- Hyland K. Humble servants of the discipline? Self-mention in research articles. *English for Specific Purposes* 20, 2001, 207–226.
- Hyland K. Bringing in the Reader: Addressee Features in Academic Articles. *Written Communication*, 18 (4), 2001, 549–574.
- Hyland K. *Hedging in Scientific Research Articles*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1998.
- Ivanič R. *Writing and Identity: the Discoursal Construction of Identity in Academic Writing*. John Benjamins, Amsterdam, 1998.
- Kennedy G. *An Introduction to Corpus Linguistics*. Addison Wesley Longman Limited, 1998.
- Kuo Ch.-H. The Use of Personal Pronouns: Role Relationships in Scientific Journal Articles. *English for Specific Purposes* 18 (2), 1999, 121–138.
- Latour B. *Science in Action*. Harvard University Press, 2002.
- Luzon M. The use of *we* in a learner corpus of reports written by EFL Engineering students. *Journal of English for Academic Purposes* 8(3), 2009, 192–206.
- Martin Martin P. Personal attribution in English and Spanish scientific texts. *Bells* 12, 2003, <http://www.publicacions.ub.es/revistes/bells12/PDF/art09.pdf> (medžiaga naudotasi 2009.11.05)
- Martin J.R., White P.R.R. *The Language of Evaluation: appraisal in English*. Palgrave Macmillan, 2006.
- McEnery T., Wilson A. *Corpus Linguistics. An introduction*. Edinburgh University Press, 2001.

- Mur-Duenas P. 'I/we focus on...': A cross-cultural analysis of self-mentions in business management research articles. *Journal of English for Academic Purposes* 6(2), 2007, 143–162.
- Myers G. The pragmatics of politeness in scientific articles. *Applied Linguistics* 10, 1989, 1–35.
- Rosinas A. *Baltų kalbų įvardžių semantinė ir morfologinė struktūra*. Vilnius, 2009.
- Rosinas A. *Lietuvių bendrinės kalbos įvardžiai: funkcijos ir semantika*. Vilnius, 1996.
- Rosinas A. *Baltų kalbų įvardžiai: morfologijos raida*. Vilnius, 1995.
- Rosinas A. *Baltų kalbų įvardžiai*. Vilnius, 1988.
- Schneider B., Schalliol D., Makela S., McDonald S.K. Knowledge Production and the Public Interest. *The American Sociologist*, summer 2006, 96–112.
- Skelton J. The care and maintenance of hedges. *ELT Journal* 42 (1), 1988, 37–43.
- Swales J. *Genre analysis: English in academic and research settings*. Cambridge & New York: Cambridge University Press, 1990.
- Tang R., John S. The 'I' identity: Exploring writer identity in student academic writing through the first person pronoun. *English for Specific Purposes* 18, 1999, S23–S39.
- Vassileva I. Commitment and detachment in English and Bulgarian academic writing. *English for Specific Purposes* 20, 2001, 83–102.
- Vassileva I. Who am I / who are we in academic writing? A contrastive analysis of authorial presence in English, German, French, Russian and Bulgarian. *International Journal of Applied Linguistics* 8(2), 1998, 163–90.
- Vladimirou D. "I suggest that we need more research" Personal reference in linguistics journal articles. Volume 1. *Papers from LAEL PG 2006*, ISSN 1756-123X, 2007.
- Žilinskienė V. Vardažodžių, įvardžių ir jų gramatinių formų vartojimas lietuvių kalbos stiliuose. *Lituanistica* 64 (4), 2005, 28–44.

Jolanta Šinkūnienė

AUTORIAUS POZICIJOS RAIŠKA ASMENINIAIS ĮVARDŽIAIS RAŠYTINIAME AKADEMINIAME DISKURSE

Santrauka

Pagrindiniai žodžiai: *autoriaus pozicija, akademinis diskursas, asmeniniai įvardžiai.*

Pastaruosius keletą dešimtmečių itin padidėjo lingvistų susidomėjimas akademinio diskursu bei autoriaus pozicijos raiška moksliniame tekste. Daugybė tyrimų, pagrįstų įvairių kalbų ir disciplinų empirine medžiaga, parodė, kad autorius moksliniame tekste yra aiškiai matomas bei aktyviai reiškia savo poziciją. Autoriaus pozicija tekste tampa kalbine strategija, kuria siekiama įvairių pragmatinių bei retorinių tikslų (Myers 1989; Swales 1990; Duszak 1997; Ivanič 1998; Hyland 1998, 2001, 2005; Vassileva 2001; Breivega et al. 2002; Latour 2002; Dahl 2008, 2009 ir kt.).

Vienas pagrindinių būdų atvirai reikšti autoriaus poziciją yra asmeninių įvardžių vartojimas. Pasirinkdamas vienokią ar kitokią asmeninio įvardžio formą, autorius gali „vesti skaitytoją per tekstą“, išreikšti asmeninę nuomonę, paaiškinti atlikto tyrimo eigą, pristatyti rezultatus bei apskritai kurti ryšį su skaitytoju ir daryti įtaką skaitytojo požiūriui į jam patei-

kiamą tekstą. Asmeninių įvardžių vartojimas, taip pat kaip ir jų nebuvimas tekste, atskleidžia ne tik akademinio diskurso specifiką, bet ir tam tikroje kultūroje ar mokslo srityje egzistuojančias rašymo konvencijas.

Šio straipsnio tikslas – aptarti tarpkalbinius ir tarpdisciplininius asmeninių įvardžių, vartojamų autoriaus pozicijai reikšti moksliniame tekste, aspektus ir išsamiau patyrinėti įvardžio *mes* semantiką, nustatyti pragmatines funkcijas, kurias šis įvardis atlieka akademinuose tekstuose. Tyrimui naudojamas 300 000 žodžių tekstynas, sudarytas iš mokslinių medicinos ir kalbotyros straipsnių lietuvių ir anglų kalbomis. Tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadą, kad galima kalbėti apie tarpkalbinius ir tarpdisciplininius autoriaus pozicijos raiškos skirtumus moksliniame tekste.

Jolanta Šinkūnienė

PERSONAL PRONOUNS AND AUTHORIAL PRESENCE IN WRITTEN ACADEMIC DISCOURSE

Summary

Keywords: *authorial stance, academic discourse, personal pronouns.*

During the last few decades there has been a growing interest in academic discourse as well as in writer identity and the presence of author's voice in scientific writing. It has been suggested by extensive research that academic discourse is far from being purely rigid and propositional. The author's explicit or implicit presence in academic texts does not only exist, but is also employed as a tool to pursue a variety of pragmatic and rhetoric functions (Myers 1989; Swales 1990; Duszak 1997; Ivanič 1998; Hyland 1998, 2001, 2005; Vassileva 2001; Breivega et al. 2002; Latour 2002; Dahl 2008, 2009).

One of the ways to manifest the authorial presence in the text is by the use of personal pronouns *I* and *we*. By employing personal pronouns and shifting between first person singular pronoun as well as inclusive and exclusive *we*, the authors can guide the reader through the text, state personal opinion and show commitment to the proposition expressed, explain the research procedures, report the results and generally indicate the link between themselves and the audience. The presence of personal pronouns, just as well as their absence, can reveal certain characteristics of a particular academic discourse as well as conventions of writing in a particular culture or science field.

The aim of this paper is to look at the use of personal pronouns in academic discourse from cross-cultural and cross-disciplinary perspectives. The corpus (ca 300 000 words) used for this study is comprised from research articles in Linguistics and Medicine in Lithuanian and English. The preliminary findings of this study lead to the conclusion that it is possible to talk about cross-cultural as well as about cross-disciplinary differences within academic genre as far as the expression of authorial presence is concerned.